

Latter og glemsel i Libanon

Af Helle Malmvig

Selv efter libanesiske standarder har det seneste år været vildt. Et økonomisk kollaps, politisk krise, corona og en ødelæggende eksplosion i Beirutshavn. Mellemøstforsker Helle Malmvig skriver et personligt essay om året i Libanon, og hvordan humoren – trods alt – hjælper.

Luften er elektrisk. De hoppende, smilende, råbende kroppe er som ladet med en særlig kraft, der smelter de enkelte dele sammen til én beruset boble af energi, der tør håbe alt, overkomme alt. På Martyrpladsen i Beirutshavn kommer stadig nye til, så mange, at de trods pladsens enorme størrelse presses ud i sidegaderne. De råber på revolution. Frygten for de korrupte sektariske ledere og deres militser er drevet bort. Frygten for hinanden forsvundet. Alle partilederne skal falde, synger de taktfast: *"Kellon yanie kellon"*.

Jeg bor i Beirut, netop som oprøret starter i oktober 2019. I kølvandet på nye skatter, skovbrande og en økono-

mi i frit fald, kræver libaneserne forandring af det dysfunktionelle politisk-religiøse system, som har holdt libaneserne nede siden borgerkrigens afslutning (1975-1990). Protesterne er fra begyndelsen ladet med humor, og den særlige energi som hører folkefester og forelskelser til. Demonstranterne joker, laver satire og klæder sig ud. De tager kløvnemasker på eller maler de politiske ledere som inkompetente klovne på husmure og veje. Med store enfoldige øjne, røde næser og krøllet i grønt og rødt. De piller effektivt den politiske elite ned fra den ophøjede position, de normalt indtager. Humoren og latterliggørelsen får magtens piedestal til at smuldre.

På de store indfaldsveje rundt i hele landet blokerer demonstranterne trafikken for at presse regeringen til at gå af. Den firesporede ringvej, som løber midt gennem Beirutshavn, er normalt så trafikeret, at jeg må tage et indre tilløb med mig selv, før jeg vover at krydse den. Men nu er den tømt for biler. Midt på vejen holder demon-

---

Helle Malmvig (f. 1972) er seniorforsker ved Dansk Institut for Internationale Studier med fokus på international politik, fred og vold. Hun har en ph.d.-grad i international politik fra Københavns Universitet og har været gæsteforsker ved Brown University i USA. Hun er specialiseret i Mellemøstens sikkerhedspolitik, identitetspolitik samt æstetiske udtryk for magt og modmagt.

---

stranterne i stedet yogaundervisning, griller og spiller musik. Sent om aftenen bliver et banner hængt hen over ringvejen. Det viser troldmanden Gandalf fra *Ringenes Herre*, og med store bogstaver står der skrevet: ”*You shall not pass. Lord of the Ring.*” Latteren og smilet hjælper med at feje den irritation, som nogle bilister i Beirut ellers kunne have over vejblokeringen, væk.

Humoren og det parodiske vendes også mod de to shia-partier Hizbollah og Amal, som forudsigeligt beskylder demonstranterne for at være i lommen på udenlandske magter og sponsoreret af den amerikanske ambassade. En af demonstranterne stiller sig op med en flaske tequila og et skilt med ordene ”sponsoreret af den mexicanske ambassade”, en anden sælger med glimt i øjet brød ”sponsoreret af Qatar”. Og da flere i den ældre generation advarer de unge demonstranter om risikoen for krig og indre splid, laver aktivister en hap-pening, hvor den libanesiske borgerkrig bliver rituelt henrettet i en galge midt på Martyrpladsen.

Latter som sikkerhedsventil

Humoren har en særlig evne til at binde mennesker sammen og jage frygten på porten. Når vi griner, kan vi ikke samtidig være bange. Psykoanalysens fader Sigmund Freud så latteren som en nødvendig sikkerhedsventil, der kan løsne op for det fortrængte og italesætte det forbudte. Den verdensberømte sociolog Erving Goffman beskriver humor som en flodbølge, der kan opløse so-

cialle konventioner og forstillelse. Det gør satiren og latteren særlig velegnet til at spidde samfundets dybeste tabuer og mægtigste magthavere. Humoren kan med sit skæve blik sætte spørgsmålstegn ved det vedtagne og bringe diktaturer ud af fatning. I Sovjetunionen under Stalin var der fængselsstraf for at lave jokes om det kommunistiske styre, i Syrien censurerer Assad-regimet nidkært politisk satire. Filosofier fra Platon til Thomas Hobbes har af samme grund set latteren som skadelig og samfundsomstyrtende, mens senere tænkere som Søren Kierkegaard og Simon Critchley har hyldet ironien som en form for filosofisk metode, der kan kaste et kritisk blik på etableret viden, og bringe nye erkendelser frem.

Det tragiske ligger dog aldrig langt fra det komiske. I Libanon maler flere af de-

Humoren har en særlig evne til at binde mennesker sammen og jage frygten på porten.

demonstranterne sig som den populære tegneseriefigur Jokeren. Joaquin Phoenix' dystre version

af Jokeren er netop kommet ud i biografierne, da oprøret starter. Ligesom den ydmygede hovedperson føler mange unge libanesere, at de lever i et dystopisk samfund, hvor den politiske overklasse har alt, og bunden intet, hvor staten er til for eliten, og intet virker for resten. Ligesom i Gotham City hober affaldet sig op i Beiruts gader, og politistyrkerne er dybt korrupte.

Libanons økonomi hænger i laser, og almindelige libanesere uden de rigtige kontakter kan ikke hæve deres egne penge i banken. Pensionsopsparinger, spinket i årevis, går tabt, mens de med politisk indflydelse kan sno sig og

trække bankkonti med millionvis af dollars ud af landet. Når de unge demonstranter klæder sig ud som Jokeren og hærger de skinnende mærkevarerbutikker i Beirut centrum, spejler de Jokerens forvandling fra klovn til destruktiv hævner.

I Puma-forretningen i Beirut downtown bliver alle de før så uopnåelige sneakers stjålet, og en udtrådt gum-

Libanons økonomi hænger i laser, og almindelige libanesere uden de rigtige kontakter kan ikke hæve deres egne penge i banken.

misko stilles ind i udstillingsmontren i stedet. Latteren er stadig med disse demonstranter, men det er en latter med en klang af desperation og en snert af hån.

Coronavirussen rammer også Libanon i foråret. Udgangsforbud, nødlovgivning og nedlukninger passer autoritære regimer godt og gør revolution umuligt. Der er ikke længere håbefulde demonstranter i gaderne, Beirut berømte natteliv er gået i stå, butikker og caféer har slået skodderne for. De låste skodder er som et billede på politikernes manglende vilje til at se Libanons krise i øjnene, tillukkede og tavse, vender de sig bort fra gadens krav. På sociale medier deler libaneserne stadig politisk satire og humoristiske indfald. Hizbollahs politiske leder Hassan Nasrallah giver i bedste Donald Trump-stil gode råd om COVID-19, og aktivister laver straks sarkastiske memes, hvor Nasrallah er klædt ud som doktor. Men håbløsheden ligger som et slidt tæppe under det hele.

Bomben i Beirut

Tæppet hives væk, da 2,7 ton ammoniumnitrat eksploderer i Beirut havn i august. Det den største eksplosion siden Hiroshima. Den kan høres så langt væk som Cypren og får vinduer og facader til at splintre i en ti kilometers radius. På Gouraudgaden, hvor jeg boede, er flere af de smukke osmanniske huse med hvælvede vinduer og uskårne mursten faldet sammen. Murbrokker og støv fylder gaden, mens redningshold prøver at finde overlevende. Fra Danmark

tekster jeg mine kolleger og venner i Beirut, men har ikke ordene til at beskrive den lidelse, som igen tilfalder Libanon, ovenpå krig, økonomisk fallit, corona og en fejslagen revolution.

Særlig ét pressefoto bliver jeg ved med at vende tilbage til. På billedet står en mand foran en brandende gade i Beirut. Han er næsten nøgen, overkroppen er spændt og svedig, en klovne maske dækker hans ansigt. Hvorfor har han valgt at tage en klovne maske på? Er det for at udstille de libanesiske politikere som klovne, eller er det libaneserne selv, der er klovne, fordi de giver de samme inkompetente politikere lov til at sidde på magten, politikere som lader 2,7 ton sprængstof ligge i havnen? Måske er masken med det brede grin en måde at dække for gråden og desperationen. Ligesom i filmen *Jokeren*, hvor Joaquin Phoenix konstant griner på upassende tidspunkter, han kan slet ikke holde op, selv da han bliver bortvist og arresteret. Gråden og grinet er flydt sammen. Latteren er blevet en slags apati, et tegn

på opgivelse. Når der ikke er andre udveje, kan grinet være en sidste fortvivlet krampetrækning.

Humorens kraft

Tilbage i oprørets begyndelse følger jeg en lille klovnegruppe i Beirut. De kalder sig Clown Me In, og de fleste er uddannet på en prestigefyldt skole i Paris. En af de unge klovne er Layal Ghanem. Hun understreger, at deres trup ikke er underholdende fødselsdagsklovne, men at de bedriver en form for politisk teater i det offentlige rum:

”Jeg bruger latter til at udtrykke min vrede. Jeg er en oprørs klovne. Klovneri gør publikum mere afslappede og åbne, så de hører nogle politiske budskaber, som de måske ellers ville lukke af for”.

Et par uger efter eksplosionen rykker Clown Me In ud til nogle af hårdeste ramte kvarterer i Beirut. Her laver de sjov og politisk performance i gaderne. Til forestillingerne kan især børnene ikke sidde stille, de hopper op og ned af glæde. En mor fortæller,

at hendes datter ikke har mælet et ord siden eksplosionen, men efter klovnene har været på besøg i kvarteret, er hun begyndt at tale igen. Det var netop sådan, Freud analyserede humorens kraft: som en form for kollektivt og kropsligt udbrud, der kan løsne op for traumer og fortrængninger.

I Milan Kunderas roman *En Spøg* beskriver forfatteren et forstenet kommunistisk samfund, hvor der ikke længere er plads til humor. En uskyldig joke bliver taget (for) seriøst og leder til udvisning fra partiet og universitetet og en livslang bitterhed hos protagonisten. Fraværet af latter har imidlertid konsekvenser for hele samfundet. Det installerer en ensomhed og fremmedhed. Uden den fælles latter krymper de sociale relationer. Det ved libaneserne om nogen. Evnen til spøg, selv midt i Libanons mest tragiske og absurde krise, er med til at skabe en forbundethed. I humorens lethed og latter formår libaneserne at holde fast i en lille flig af det fælles menneskelige.

○○○